

Nyhedsbrev til Ole Rømers Venner

Forening til udbredelse af dansk astronomis historie
med særligt henblik på Ole Rømers liv og gerning

Ole Rømers Venner, Kroppedal Museum, Kroppedals Allé 3, 2630 Taastrup

Nr. 29

Februar 2006

Nyt fra museet

Lederen af Astronomisk afdeling, Karin Tybjerg går på barselsorlov fra den 13. februar. Som vikar tiltræder Jakob Danneskiold-Samsøe, der er lic.dr. fra Lunds Universitet på afhandlingen *Patrons and Muses. Cultures of Natural Philosophy in Seventeenth-Century Scandinavia*. 510 s., Lund 2004.

Registreringen af den store samling mål- og vægt originaler Force Technology har deponeret på museet er begyndt. Genstandene bliver registreret i den af Kulturarvsstyrelsen approberede database REGIN, der først nu er kommet over børnesygdommene og frigivet til registrering af museumssager. Danmarks førende ekspert i mål og vægt, dr. tech. Kurt Petersen, yder en uvurderlig hjælp med registreringen, fordi han kender baggrunden for alle genstandene og ved nøjagtig, hvordan og hvornår de har været anvendt. Hvorfor er pundet netop så tungt og foden så lang og hvordan hænger det sammen med pottens størrelse. Venneforeningen hjælper ved at fotografere genstandene og er færdige med længde- og rummålene, så der mangler kun vægte og lodder.

Folekuniversitetet foråret 2006

Folkeuniversitetets forelæsninger, specialkurser, linjestudier, weekendkurser og lørdagskurser i København, Nordsjælland, Gentofte og på Frederiksberg er begyndt i februar. Her følger en oversigt over arrangementer, som man endnu kan tilmelde sig: Folkeuniversitetet, Købmagergade 52, 1150 Kbh. K. Tlf.: 33 98 60 60 (kl. 8-17).

Hubble-teleskopet i 15 år (Hold 5163)

Ved mag.scient. Hans Jørn Fogh Olsen. Lørdag / søndag 4.3. – 5.3., kl. 10-16.
Sted: Njalsgade 128-142. Pris: kr. 495,-

Mælkevejen, galakser og kosmologi (Hold 4078)

Ved cand.scient. Claus Clausen. 12 tirsdage 14.2. - 9.5., kl. 16.15-18.00
Sted: Vestergade 10A, auditorium A14. Pris: kr. 775,-

Astronomisk Observatorium i Brorfelde (Hold 9001)

Ved mag.scient. Hans Jørn Fogh Olsen assisteret af Erik Jensen og Hans Slotsbo
Tid: Fredag 5. maj, kl. – søndag 7. maj, kl. 12.30. Sted: Observator Gyldenkernes Vej 5, 4340 Tølløse.
Pris: kr. 900,-; 2 overnatninger: kr. 300,-; enkeltværelse, tillæg: kr. 100,-

Redaktion: Per Friedrichsen og Ole Henningsen

Andre arrangementer i foråret 2006

Ole Rømers Venner

Videnskabens kulturhistorie i Danmark og Sverige i 1600-tallet

Foredrag ved Jakob Danneskiold-Samsøe

Tirsdag den 28. februar i Videnskabshistorisk Selskab

H. C. Ørsted Institut, Universitetsparken 5, 2100 Ø (Auditorium 10).

Efter foredraget inviterer Selskabet på øl og smørrebrød (Pris: kr. 25,-).

Når dragen sluger Solen – optakt til solformørkelsen 29. marts 2006

Mandag 27. februar, kl. 19.15 ved Bjørn Franck Jørgensen

Astronomisk Selskab, Auditoriet, Juliane Maries Vej 30, 2100 Ø

Når dragen sluger Solen – optakt til solformørkelsen 29. marts 2006

Mandag 6. marts, kl. 19.15 ved Bjørn Franck Jørgensen

Astronomisk Selskab, Matematisk Institut, Aarhus Universitet, Ny Munkegade, Bygning 530, Auditorium D4, 8000 Århus C

Modeller af liv

Mandag 13. marts, kl. 19.30 ved Kim Sneppen

Geologisk Museum, Øster Voldgade 5-7, København (Arrangør: SNU)

Seneste nyt fra Spirit og Opportunity – hvad de har lært os om Mars

Torsdag 16. marts, kl. 19.00 ved lektor, lic.tech. Morten Bo Madsen

H.C. Ørsted Institut, Nørre Allé, auditorium 3 (Arrangør: UNF)

Observationer af Solen: Seismologi og aktivitet

Mandag 20. marts, kl. 19.15 ved Hans Kjeldsen

Astronomisk Selskab, Auditoriet Juliane Maries Vej 30, 2100 Ø

Formidling i øjenhøjde

Torsdag 30. marts, kl. 19.00 ved cand.scient. Anja Philip

H.C. Ørsted Institut, Nørre Allé, auditorium 1

Observationer af Solen: Seismologi og aktivitet

Mandag 3. april, kl. 19.15 ved Hans Kjeldsen

Astronomisk Selskab, Matematisk Institut, Aarhus Universitet, Ny Munkegade, Bygning 530, Auditorium D4, 8000 Århus C

Satellitbaseret navigation

Mandag 3. april, kl. 19.30 ved Kai Borre

Geologisk Museum, Øster Voldgade 5-7, København (Arrangør: SNU)

Solens indre opbygning

Mandag 24. april, kl. 19.15 ved Jørgen Christensen-Dalsgaard

Astronomisk Selskab, Auditoriet Juliane Maries Vej 30, 2100 Ø

Solens indre opbygning

Mandag 8. maj, kl. 19.15 ved Jørgen Christensen-Dalsgaard

Astronomisk Selskab, Matematisk Institut, Aarhus Universitet, Ny Munkegade, Bygning 530, Auditorium D4, 8000 Århus C

Solvarme

Mandag 8. maj, kl. 19.30 ved Simon Furbo

Geologisk Museum, Øster Voldgade 5-7, København (Arrangør: SNU)

Ole Rømers Venner

Solen i udbrud

Mandag 15. maj, kl. 19.15 ved Susanne Vennerstrøm
Astronomisk Selskab, Auditoriet Juliane Maries Vej 30, 2100 Ø

På nedenstående hjemmesider er der flere foredrag

Ungdommens Naturvidenskabelige Forening: www.unf.dk
Videnskabshistorisk Selskab: www.math.ku.dk/videnskabshistorie
Niels Bohr Arkivet: www.nbi.dk/nba (Under: 'Seminars')
Niels Bohr Institutet: www.nbi.ku.dk (Under: 'Kommende begivenheder')
Institut for Fysik og Astronomi, Århus: www.phys.au.dk (Under: 'Foredrag')
Fysisk Institut, Odense: www.fysik.sdu.dk

Nye bøger

Alan Cutler: Steno

(En biografi om anatomen og præsten Niels Stensen, der løste gåden om strandskallerne på bjergtoppene)
Oversat fra engelsk efter the Seashell on the Mountaintop af Werner Svendsen. 204 s., kr. 225,-
(Gyldendal)

Tom B. Hansen & Kristian H. Nielsen & Rie Popp Troelsen & Elin Winther:

Naturvidenskab, dannelse og kompetence

(De tre vinderessays fra konkurrencen, der i 2000 blev udskrevet af Dansk Center for Naturvidenskabsdidaktik. De beskriver kløften mellem naturvidenskab og humaniora og forsøger at anviser metoder, som kan få disse to verdensbilleder til at hænge sammen) 180 s., kr. 100,- (Aalborg Universitetsforlag, 2001)

Stephen Hawking: Universet i en nøddeskal

216 s., kr. 249,- Oversat af Jan Teuber (Gads Forlag)

Signe Lindskov Hansen: Den nationale forskerhelt

Læsninger af danske forsker- og lærdomsbiografier efter 1750.

(Forskerbiografien er kendt fra antikken, men opstår først fra midten af 1700-tallet som dansksproget genre. Bogen belyser gennem analyse af et stort kildemateriale, hvordan genren har udviklet sig gennem 250 år inden for så forskellige medier som bl.a. leksika, tidsskrifter, nekrologer og monografier. Desuden fokuserer bogen på forskellige fremstillingsformer, konstruktionen af den nationale forskerhelt samt kønnets rolle. Den fremhæver også en række konkrete eksempler på biograferede forskerhelte, f.eks. Tycho Brahe, Niels Stensen, Niels Finsen og Niels Bohr)

472 s., kr. 350,- Rigt illustreret (Museum Tusulanum 2006)

Simon Olling Rebsdorf: The Father, the Son and the Stars

Bengt Strömgren and the History of twentieth-century Astronomy in Denmark and in the USA .567 s., kr. 300,- (inkl. forsendelse), Steno Institutet 2005, 2. udg. (Ph.d.-afhandling)

Renæssanceåret 2006

er en opfølgning på Middelalderåret 1999. Programmet er resultatet af et samarbejde mellem et netværk af arrangører, som omfatter mere end 50 museer, 4 universiteter, arkiver, kulturhuse, foreninger, oplysningsforbund, forlag, biblioteker samt mange enkeltpersoner. Fra det righoldige program kan nævnes:

Den høj lærde Sophie Brahe og hendes bror Tycho Brahe (foredrag)

Ved Claus Thykier; torsdag 16. februar, kl. 10-12; Dalum Kirkes Anneks. Odense.

Genudgivelse af Tycho Brahes 'Astronomiæ instavratæ mechanica'

Historikeren, cand.mag. Jens Velle, planlægger en genudgivelse af dette værk om Tycho's instrumenter

Ole Rømers Venner

på forlaget 'Hikuin'.

Nationalmuseet arrangerer udstilling om Tycho Brahe i efteråret 2006

John R. Christiansons værk 'On Tycho's Island' oversat til dansk af Jan Teuber

Denne korrigerede og opdaterede version på dansk udkommer i efteråret i forbindelse med Nationalmuseets udstilling om Tycho Brahe.

Meddelelser fra Ole Rømers Venner 1/2006 bidrager også til markeringen af Renæssance-året ved – for første gang – at trykke manuskriptet til J.L.E. Dreyers engelske indledning til Tycho Brahes observationer. Det tjente som forlæg for Hans Ræders latinske oversættelse til den latinske udgave i første bind af Tycho Brahes observationer.

Bayeux-tapetet – En Broderet Krønike Fra Vikingetiden

Udstilling på Nationalmuseet 21. januar – 30. april 2006 (Gratis adgang)

Der er tale om en kopi i halv størrelse af dette berømte tapet (gobelin = broderet billedtæppe) fra slutningen af 1000-tallet. Tapetet fortæller den dramatiske historie om den angelsaksiske kong Harald og normannernes hertug Vilhelm og slaget ved Hastings i 1066. På tapetet er bl.a. gengivet 'Halley's Komet', der sås på himlen netop dette år (Se illustration!).

Edmond Halley fortæller om 'sin' komet, der altså er identisk med 1066-kometen:

Der var nu mange ting, der fik mig til at tro, at kometen fra år 1531, observeret af Apian, er den samme som den, der i 1607 blev beskrevet af Kepler og Longomontanus, og som jeg selv så og observerede ved dens tilsynkomst i 1682. Alle elementerne stemmer overens, på nær en lille uoverensstemmelse i omløbstiden; men denne er ikke så stor, at den ikke kan henføres til fysiske årsager. For eksempel er Saturns bevægelser så forstyrret af andre planeter, især Jupiter, at dens periode er usikker op til flere dage. Hvor meget mere udsat for sådanne perturbationer er en komet da ikke, som opnår afstande fire gange Saturns, og hvor en lille stigning i hastighed ville ændre dens bane fra elliptisk til parabolisk? At disse kometer er den samme bekræftes af det faktum, at der i 1456 blev set en komet, der passerede retrograd mellem Jorden og Solen på næsten samme måde; og skønt den ikke blev observeret astronomisk, slutter jeg fra dens periode og bane, at det var den samme komet som de fra årene 1531, 1607 og 1682. Jeg kan derfor med nogen overbevisning forudsige dens tilbagevenden i året 1758. Hvis denne forudsigelse holder stik, er der ingen grund til at betvivle, at andre kometer vil vende tilbage.

Edmond Halley: *Astronomiæ cometæ synopsis*, 1705 (Dansk ved Allan Hornstrup)

Stiliseret gengivelse af Bayeux-tapetet. Øverst i midten ses Halley's komet i 1066. Til venstre for kometen står på latin: ISTI MIRANT STELLAM (= Disse forundrer sig over stjernen)